

POLSKA KARTA PRAW OFIARY

TREŚĆ

Wszystkie polskie organizacje, instytucje i osoby prywatne stykające się w swojej pracy z ofiarami przestępstw postanowiły dla poprawienia sytuacji ofiar w Polsce podpisać ten dokument.

Mając na względzie:

- zagwarantowaną w Konstytucji Rzeczypospolitej przyrodzoną i niezbywalną godność człowieka i obywatela, będącą źródłem jego wolności i praw, które władze publiczne mają obowiązek szanować i chronić (art. 30 Konstytucji RP);
- fakt, iż Rzeczpospolita Polska jest państwem prawa, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej, w którym każdy ma obowiązek przestrzegania prawa (art. 2 i art. 83 Konstytucji RP);
- zalecenia wypracowane przez międzynarodową społeczność kształtujące politykę postępowania z ofiarami przestępstw, a w szczególności:

Deklarację ONZ o podstawowych zasadach sprawiedliwości dla ofiar przestępstw i nadużyć władzy z 1985 r.,

Europejską Konwencję o kompensacji dla ofiar przestępstw popełnionych z użyciem przemocy z 1983 r.,

Zalecenia Rady Europy Nr R(85)11 w sprawie pozycji ofiary w prawie i procesie karnym,

Zalecenia Rady Europy Nr R (87)21 w sprawie zapobiegania wiktymizacji i pomocy dla ofiar przestępstw;

oraz

- rozumiejąc, iż posiadanie prawa oznacza rzeczywistą możliwość korzystania z procedur gwarantujących ich realizację, zwłaszcza gdy są one naruszane lub nie wypełniane;
- rozumiejąc potrzebę podniesienia kultury prawnej poprzez realną egzekucję praw obowiązujących;

- kierując się dobrem ofiar przestępstw oraz chęcią pomocy i naprawienia doznanej przez nie krzywdy postanawiamy spisać i upowszechnić Polską Kartę Praw Ofiary.

I. Definicja i zakres uprawnień

- 1. Ofiarą w rozumieniu Karty jest osoba fizyczna, której dobro prawem chronione zostało bezpośrednio naruszone lub zagrożone przez przestępstwo, a także jej najbliżsi**

(art. 115 § 11 Kodeksu karnego [k.k.], Rezolucja 40/34 Zgromadzenia Ogólnego ONZ z 29 XI 1985 r., Deklaracja podstawowych zasad sprawiedliwości dla ofiar przestępstw i nadużyć władzy, pkt A [ONZ 85], art. 47 Konstytucji RP, art. 49 i art. 51 § 2 Kodeksu postępowania karnego [k.p.k.]).

- 2. Ofiara ma prawo do:**

- 1) pomocy,**
- 2) godności, szacunku i współczucia,**
- 3) wolności od wtórnej wiktymizacji,**
- 4) dostępu do wymiaru sprawiedliwości,**
- 5) mediacji i pojednania ze sprawcą,**
- 6) do restytucji i kompensacji**

(ONZ 85, art. 2 Konstytucji RP, art. 2 § 1 [k.p.k.]).

- 3. Ofiara niezależnie od tego, czy ujawniony został sprawca przestępstwa i czy ma miejsce postępowanie karne (kiedy ofiara uzyskuje status pokrzywdzonego), bądź cywilne (kiedy ofiara uzyskuje status poszkodowanego) oraz niezależnie od więzi rodzinnej łączącej sprawcę i ofiarę winna uzyskać potrzebną jej pomoc prawną, materialną, medyczną, psychologiczną i socjalną**

(art. 2, art. 31 pkt. 1,2; art. 32 Konstytucji RP, art. 2 § 1 pkt 3 Kodeksu postępowania karnego [k.p.k.], art. 49 § 1 k.p.k.).

II. Prawo do godności, szacunku i współczucia

- 4. Ofiara ma prawo do traktowania jej z godnością, szacunkiem i współczuciem.** Do szczególnego przestrzegania tego prawa zobowiązani są przedstawiciele wymiaru sprawiedliwości, służby zdrowia i służb socjalnych

(art. 47 Konstytucji RP, art. 1 ust. 2 oraz art. 14.3 ustawy o Policji z 1990 r., Deklaracja o Policji, przyjęta w 1979 r. przez Radę Europy oraz Ko-

deks ONZ postępowania funkcjonariuszy porządku prawnego (Rezolucja nr 34/169 Zgromadzenia Ogólnego ONZ z 17 XII 1979 r.), art. 30 ustawy o zawodzie lekarza w zw. z art. 12 i art. 13 Kodeksu etyki lekarskiej z 1993 r., art. 8 Kodeksu postępowania administracyjnego z 1960 r. [k.p.a.]),

- 5. Nie można przerzucać odpowiedzialności za przestępstwo ze sprawcy na ofiarę. Nie można usprawiedliwiać przestępstwa tradycją, kulturą, stereotypami minimalizującymi winę sprawcy.**

III. Prawo do bezpieczeństwa i zakaz ponownego dręczenia ofiary

- 6. Ofiara ma prawo do bezpieczeństwa i ochrony oraz poszanowania jej życia rodzinnego i prywatnego.** Ofiary nie wolno ponownie dręczyć należy dołożyć wszelkich starań, by uniknęła ona powtórnej wiktymizacji. Oznacza to zakaz wkraczania w prywatność ofiary i jej rodziny ze strony wszystkich, którzy stykają się z nią w związku z popełnionym przestępstwem, w szczególności: przedstawiciele organów państwowych, służb medycznych i socjalnych, mediów
(art. 8 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 1950 r. [KE], art. 191 § 3, art. 20 k.p.k.).
- 7. Ofiara ma prawo do traktowania ze szczególną troską i powagą przez organy wymiaru sprawiedliwości i organy ścigania.** Postępowanie w sprawie powinno być prowadzone tak, by uwzględniać interesy i stan ofiary. Jej przesłuchania winny być: ograniczone do minimum, prowadzone w sposób kulturalny, wolne od opóźnień, odwołań i zmuszania ofiary do wielokrotnego przeżywania na nowo tragedii jakiej doświadczyła.
(art. 30 Konstytucji RP, art. 231 k.k.)
- 8. Ofiara ma prawo do bezpieczeństwa osobistego, a obowiązkiem Policji i prokuratury jest jej to bezpieczeństwo zapewnić.**
(art. 14.3 i art. 15.1 pkt 3 ustawy o Policji, art. 231 § 1 k.k.).
- 9. Ofiara może zażądać utajnienia swoich danych osobowych.**
(art. 184 k.p.k.).
- 10. Ofiara ma prawo domagać się zastrzeżenia danych dotyczących jej miejsca zamieszkania do wyłącznej wiadomości prokuratora lub sądu**
(art. 191 § 3 k.p.k.).

11. Ofiara ma prawo do zachowania anonimowości w sprawozdaniach prasowych, telewizyjnych, w internecie i w innych mediach, dotyczących jej sprawy.

(art. 13 pkt. 2 ustawy Prawo prasowe).

12. Właściwe organy państwowe są zobowiązane do przyjęcia każdego zawiadomienia o przestępstwie zgłoszonego przez ofiarę i podjęcia odpowiedniej interwencji.

Dotyczy to również sytuacji gdy zagrożenie pochodzi od osoby dla ofiary bliskiej lub gdy ofiarą jest dziecko

(art. 9, 10, 12 k.p.k. art. 15.1 pkt. 3 ustawy o Policji, rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 września 1990 r (Dz. U. Nr 70, poz. 409) w sprawie trybu legitymowania, zatrzymywania osób, dokonywania kontroli osobistej oraz przeglądania bagaży i sprawdzania ładunku przez policjantów).

13.13. Właściwe organy państwowe są zobowiązane do przyjęcia każdego zawiadomienia zgłoszonego przez osobę trzecią i podjęcia odpowiedniej interwencji

(art. 304 k.p.k., art. 231 k.k.).

14. Ofiara ma prawo do uzyskania fachowej pomocy: psychologicznej, medycznej, materialnej i prawnej od momentu zgłoszenia naruszenia lub groźby naruszenia dobra prawem chronionego.

Oznacza to m.in. prawo do wsparcia psychicznego, prawo do fachowej pomocy psychologicznej i prawnej od momentu zawiadomienia o przestępstwie.

15. Ofiary przestępstw o podłożu seksualnym powinny być przesłuchiwane przez funkcjonariuszy Policji tej samej płci, a gdy ofiarą jest dziecko przesłuchanie powinno odbywać się w obecności psychologa lub osoby, którą dziecko darzy zaufaniem.

16. Ofiara nie powinna być narażona na dodatkowe dolegliwości wynikające z konieczności kontaktu ze sprawcą czynu niedozwolonego.

W sądach powinny istnieć odrębne pomieszczenia dla ofiar przestępstw, by nie były one narażone przed rozprawą na kontakt z oskarżonym, jego bliskimi i znajomymi.

IV. Prawo ofiary jako strony postępowania karnego do wymiaru sprawiedliwości

17. Ofiara ma prawo do swobodnego dostępu do wymiaru sprawiedliwości.

Ofiara ma prawo w granicach przewidzianych w ustawie w sposób wolny od jakiegokolwiek przymusu lub oporu kształtować swoje interesy prawne (art. 6 KE).

18. Prawo ofiary do pomocy i reprezentacji prawnej powinno być przynajmniej zrównane z prawami przysługującymi oskarżonemu.

Ofiara powinna mieć np. prawo do bezpłatnego pełnomocnika, w tych samych przypadkach, w których przyznaje się prawo sprawcy do obrońcy z urzędu.

19. Ofiara w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego może działać jako strona w charakterze oskarżyciela posiłkowego.

Od wniesienia aktu oskarżenia aż do momentu jego odczytania w sądzie ofiara może złożyć oświadczenie, że chce działać jako strona w charakterze oskarżyciela posiłkowego. W razie powtórnego wydania przez prokuratora postanowienia o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu postępowania pokrzywdzony może w terminie miesiąca wnieść swój akt oskarżenia do sądu

(art. 53, art. 54, art. 55 k.p.k.).

20. Ofiara ma prawo do rzetelnej, zrozumiałej dla niej i wyczerpującej informacji o przysługujących jej prawach i procedurach ich dochodzenia

(art. 16 k.p.k. w zw. z art. 2 i art. 83 Konstytucji RP).

21. Ofiara ma prawo do rzetelnej, zrozumiałej dla niej i wyczerpującej informacji na temat toczącego się w sprawie postępowania.

22. Ofiara ma prawo do wystąpienia z powództwem cywilnym w celu dochodzenia w postępowaniu karnym roszczeń majątkowych wynikających bezpośrednio z popełnienia przestępstwa. Ofiara może to uczynić aż do rozpoczęcia przewodu sądowego na rozprawie głównej

(art. 62 k.p.k., art. 69 k.p.k.).

23. Ofiara powinna mieć prawo do zebrania potrzebnych w jej sprawie dowodów bez narażenia na dodatkowe koszty.

Dotyczy to między innymi obdukcji lekarskiej i pomocy psychologicznej.

24. Ofiara ma prawo brać udział w czynnościach śledztwa lub dochodzenia toczącego się w jej sprawie

(art. 49 § 1 k.p.k., art. 302 § 2 k.p.k., art. 316 - 318 k.p.k.).

25. Ofiara ma prawo do składania wniosków o dokonanie czynności w toku postępowania przygotowawczego, a więc zanim sprawa trafi do sądu

(art. 315 k.p.k.).

26. Ofiara ma prawo wglądu do akt sprawy i sporządzania odpisów dokumentów występujących w sprawie

(art. 156 - 157 k.p.k., art. 159 k.p.k.).

V. Prawo ofiary jako strony postępowania karnego do mediacji i pojednania ze sprawcą

27. Ofiara ma prawo do mediacji i pojednania ze sprawcą. Ofiara ma prawo wystąpić z taką inicjatywą do prokuratora lub do sądu

(art. 53 § 3 k.k., art. 60 § 2 pkt 1 i 2 k.k., art. 46 k.k., art. 66 § 3 k.k., art. 320 k.p.k., art. 339, § 4 k.p.k., art. 489 § 2 k.p.k.).

28. Ofiara ma prawo w sprawach z oskarżenia prywatnego do pojednania i ugody

(art. 489, art. 499, art. 492 - 494 k.p.k.).

29. Ofiara ma prawo na swój i oskarżonego wniosek do porozumienia się ze sprawcą w kwestii naprawienia szkody lub zadośćuczynienia

(art. 341 § 3 i 4 k.p.k.).

VI. Prawo Ofiary do restytucji poniesionych szkód

30. Ofiara ma prawo do restytucji poniesionych przez nią szkód

(A.8 - 11 ONZ 1985, art. 46 k.k., art. 62 k.p.k.).

31. Sprawca czynu zabronionego powinien wyrównać ofierze poniesione szkody (czyli dokonać restytucji).

Przestępcy albo osoby trzecie odpowiedzialne za ich zachowanie powinni dokonać sprawiedliwej restytucji na rzecz ofiar, ich rodzin lub osób pozostających na utrzymaniu. Restytucja powinna obejmować: zwrot własności, zapłatę za doznaną krzywdę lub poniesioną stratę, zwrot wydatków poniesionych w wyniku wiktyimizacji, zabezpieczenie usług oraz przywrócenie praw

(A.8 ONZ 1985).

- 32.** Jeżeli sprawca lub inne uprawnione instytucje (np. ubezpieczenie) nie wyrówna szkód poniesionych przez ofiarę, powinno się dążyć do zapewnienia kompensacji materialnej ze strony Państwa:
- a) a. ofiarom, które doznały ciężkiego uszkodzenia ciała lub uszczerbku na zdrowiu fizycznym lub psychicznym w wyniku poważnych przestępstw,
 - b) b. rodzinie, a w szczególności osobom pozostającym na utrzymaniu ofiar, które poniosły śmierć lub które dotknęło kalectwo fizyczne lub psychiczne w wyniku takiej wiktymizacji
- (A.12 ONZ 1985).

Opracowano w Prokuraturze Okręgowej w Świdnicy

na podstawie wydawnictwa Ministerstwa Sprawiedliwości

"Polska karta praw ofiary", Warszawa 1999 r.

POLSKA KARTA PRAW OFIARY

KOMENTARZ

Wszystkie polskie organizacje, instytucje i osoby prywatne stykające się w swojej pracy z ofiarami przestępstw postanowiły dla poprawienia sytuacji ofiar w Polsce podpisać ten dokument.

Mając na względzie:

- zagwarantowaną w Konstytucji Rzeczypospolitej przyrodzoną i niezbywalną godność człowieka i obywatela, będącą źródłem jego wolności i praw, które władze publiczne mają obowiązek szanować i chronić (art. 30 Konstytucji RP);
- fakt, iż Rzeczpospolita Polska jest państwem prawa, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej, w którym każdy ma obowiązek przestrzegania prawa (art. 2 i art. 83 Konstytucji RP);
- zalecenia wypracowane przez międzynarodową społeczność kształtujące politykę postępowania z ofiarami przestępstw, a w szczególności:

Deklarację ONZ o podstawowych zasadach sprawiedliwości dla ofiar przestępstw i nadużyć władzy z 1985 r.,

Europejską Konwencję o kompensacji dla ofiar przestępstw popełnionych z użyciem przemocy z 1983 r.,

Zalecenia Rady Europy Nr R(85)11 w sprawie pozycji ofiary w prawie i procesie karnym,

Zalecenia Rady Europy Nr R (87)21 w sprawie zapobiegania wiktyalizacji i pomocy dla ofiar przestępstw;

Oraz

- rozumiejąc, iż posiadanie prawa oznacza rzeczywistą możliwość korzystania z procedur gwarantujących ich realizację, zwłaszcza gdy są one naruszane lub nie wypełniane;
- rozumiejąc potrzebę podniesienia kultury prawnej poprzez realną egzekucję praw obowiązujących;
- kierując się dobrem ofiar przestępstw oraz chęcią pomocy i naprawienia doznanej przez nie krzywdy postanawiamy spisać i upowszechnić Polską Kartę Praw Ofiary.

I. Definicja i zakres uprawnień

1. **Ofiarą w rozumieniu Karty jest osoba fizyczna, której dobro prawem chronione zostało bezpośrednio naruszone lub zagrożone przez przestępstwo, a także jej najbliżsi**

(art. 115 § 11 Kodeksu karnego [k.k.], Rezolucja 40/34 Zgromadzenia Ogólnego ONZ z 29 XI 1985 r., Deklaracja podstawowych zasad sprawiedliwości dla ofiar przestępstw i nadużyć władzy , pkt. A [ONZ 85], art. 47 Konstytucji RP, art. 49 i art. 51 § 2 Kodeksu postępowania karnego [k.p.k.]).

Komentarz

Mieć prawo to znaczy mieć realny dostęp i możliwość skorzystania z procedur gwarantujących realizację naszych praw, zwłaszcza wtedy gdy są one naruszane lub nie wypełniane. Dlatego też, tam gdzie jest to możliwe, każde z praw ofiary umocowane w obowiązującym prawie uzbrojone zostaje w procedury gwarantujące egzekucję tych praw (ofiara ma prawo do...). Tam gdzie umocowania takiego brak, pojawia się postulat wprowadzenia odpowiednich zmian w obowiązującym prawie (ofiara powinna mieć prawo do...).

Stan prawny: Rezolucja 40/34 Zgromadzenia Ogólnego ONZ z 29 XI 1985 r. w Deklaracji podstawowych zasad sprawiedliwości dla ofiar przestępstw i nadużyć władzy stanowi w pkt. A. iż:

1. Ofiarami są osoby, które indywidualnie lub zbiorowo poniosły uszczerbek na zdrowiu fizycznym lub psychicznym, doznały zaburzeń emocjonalnych, strat materialnych lub istotnego naruszenia swoich podstawowych praw w wyniku działania lub zaniechania będącego naruszeniem ustaw karnych obowiązujących w Państwach Członkowskich, w tym również ustaw dotyczących przestępnego nadużycia władzy.
2. Dana osoba może być uważana w rozumieniu Deklaracji za Ofiarę niezależnie od tego, czy sprawca został ujawniony, zatrzymany, oskarżony lub .skazany i niezależnie od więzi rodzinnej łączącej sprawcę i ofiarę. Pojęcie „Ofiara” obejmuje również, jeśli zachodzi taka potrzeba, najbliższą rodzinę lub osoby pozostające na utrzymaniu bezpośrednio ofiary i osoby, które doznały krzywdy w sytuacji zagrożenia lub zapobiegnięcia wiktyimizacji.
3. Postanowienia tu zawarte mają zastosowanie do wszystkich, bez względu na takie cechy, jak rasa, kolor, płeć, wiek język, religia, obywatelstwo, przekonania polityczne i inne, wierzenia lub praktyki kultu-

rowe, majątek, urodzenie lub status rodzinny, pochodzenie etniczne lub społeczne i inwalidztwo.

Art. 47 Konstytucji RP gwarantuje iż: Każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz decydowania o swoim życiu osobistym. Oznacza to prawo do wolności od bycia ofiarą prawo do właściwej pomocy w chwili usiłowania lub dokonania czynu niegodnego z prawem.

Art. 49 k.p.k. stanowi, iż pokrzywdzonym jest osoba fizyczna lub prawna, której dobro prawne zostało bezpośrednio naruszone lub zagrożone przez przestępstwo.

Art. 51 § 2 k.p.k. mówi, że jeżeli pokrzywdzonym jest małoletni albo ubezwłasnowolniony całkowicie lub częściowo, prawa jego wykonuje przedstawiciel ustawowy albo osoba, pod której stałą pieczęcią pokrzywdzony się znajduje.

Procedury: obok omówionych poniżej procedur prawa karnego ofiara może wykorzystać również przepisy prawa cywilnego. Niezależnie od ochrony przewidzianej w innych ustawach chroni ona dobra osobiste człowieka: zdrowie, wolność, cześć, swobodę sumienia, nietykalność mieszkania (art. 23 Kodeksu cywilnego [k.c.]). Ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, a także usunięcia jego skutków. Może także na zasadach przewidzianych w prawie żądać zadośćuczynienia pieniężnego lub zapłaty odpowiedniej sumy na wskazany społeczny cel (art. 24 k.c.). Roszczenia majątkowe wynikające z przestępstwa mogą być dochodzone w postępowaniu cywilnym albo w wypadkach w ustawie przewidzianych w postępowaniu karnym (art. 12 Kodeksu postępowania cywilnego [k.p.c.]). Ustalenia wydanego w postępowaniu karnym prawomocnego wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa wiążą sąd w postępowaniu cywilnym (art. 11 k.p.c.). Oznacza to, że w ewentualnym postępowaniu cywilnym ofiara nie musi udowadniać tego, co zostało ustalone w wyroku sądu karnego - nie musi więc udowadniać winy sprawcy odpowiedzialnego za wyrządzoną jej szkodę.

2. Ofiara ma prawo do:

- 1) pomocy,**
- 2) godności, szacunku i współczucia,**
- 3) wolności od wtórnej wiktymizacji,**
- 4) dostępu do wymiaru sprawiedliwości,**
- 5) mediacji i pojednania ze sprawcą,**
- 6) do restytucji i kompensacji**

(ONZ 85, art. 2 Konstytucji RP, art. 2 § 1 [k.p.k.]).

- 3. Ofiara niezależnie od tego, czy ujawniony został sprawca przestępstwa i czy ma miejsce postępowanie karne (kiedy ofiara uzyskuje status pokrzywdzonego), bądź cywilne (kiedy ofiara uzyskuje status poszkodowanego) oraz niezależnie od więzi rodzinnej łączącej sprawcę i ofiarę winna uzyskać potrzebną jej pomoc prawną, materialną, medyczną, psychologiczną i socjalną**
(art. 2, art. 31 pkt. 1,2; art. 32 Konstytucji RP, art. 2 § 1 pkt 3 Kodeksu postępowania karnego [k.p.k.], art. 49 § 1 k.p.k.).

Komentarz

Stan prawny: Art. 2 Konstytucji RP - patrz preambuła; art. 31 pkt 1 Konstytucji RP stanowi, iż wolność człowieka podlega ochronie prawnej. Art. 31 pkt 2 Konstytucji RP uznaje, iż każdy jest obowiązany szanować wolność i prawa innych. Nikogo nie wolno zmuszać do czynienia tego, czego prawo mu nie nakazuje. Art. 31 Konstytucji RP gwarantuje, iż: 1. Wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne. 2. Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiejkolwiek przyczyny. Również w art. 2 § 1 ust. 3 k.p.k. ustawodawca stwierdza, iż postępowanie karne ma na celu uwzględnienie prawem chronionych interesów pokrzywdzonego.

Art. 49 k.p.k. - patrz Komentarz I.1. Z przepisów tych wynika, iż ofiara musi mieć zagwarantowane nie mniejsze uprawnienia niż ma sprawca szkody. Ma prawo decydować o sobie i swoim losie oraz domagać się właściwej ochrony i pomocy zarówno prawnej jak i psychologicznej oraz każdej innej adekwatnej do sytuacji, w jakiej się znajduje.

Procedury: obok tych przewidzianych w prawie karnym ofiara ma prawo do właściwej opieki zdrowotnej na podstawie przepisów wynikających z art. 67 Konstytucji RP traktujących o prawie do zabezpieczenia społecznego oraz z art. 68 i 69 Konstytucji RP gwarantujących prawo do ochrony zdrowia i godziwej egzystencji także wtedy gdy ofiara jest osobą niepełnosprawną. Oznacza to m.in. prawo do rozpatrzenia sprawy przez niezawisły i bezstronny sąd w rozsądnym terminie. Sądy działają niekiedy dość opieszale dlatego, dobrze jest pamiętać o możliwości skorzystania także z pomocy wyspecjalizowanych organizacji pozarządowych prowadzących statutowo działania na rzecz ofiar.

Gdy sprawa trafi do sądu karnego lub cywilnego, a ofiara nie uzyskuje potrzebnej pomocy, przysługuje jej skarga do organu wyższej rangi nad organem, który nie dopełnił swoich obowiązków.

Jeżeli jednak organ, który otrzymał skargę nie jest właściwy do jej rozpatrzenia, obowiązany jest niezwłocznie, nie później jednak niż w terminie siedmiu dni, przekazać ją właściwemu organowi, zawiadamiając o tym

jednocześnie skarżącego albo wskazać mu właściwy organ. Ofiara nie musi być ekspertem prawa, ponieważ to na organach państwowych i samorządowych, a także na organizacjach społecznych ciąży przede wszystkim obowiązek przestrzegania prawa. (art. 231 Kodeksu postępowania administracyjnego [k.p.a.]). Skarga powinna być załatwiona najpóźniej w ciągu miesiąca (art. 237 k.p.a.). W przypadku bezczynności i nie załatwienia skargi w terminie ofiara może złożyć skargę do organu nadrzędnego. Pracownik administracji państwowej podlega wówczas odpowiedzialności porządkowej lub dyscyplinarnej (art. 37 - 38 k.p.a.). Na bezczynność organu ofiara może się poskarżyć do Naczelnego Sądu Administracyjnego. Ocena prawna wyrażona w orzeczeniu NSA wiąże ten sąd oraz organ, którego działanie lub bezczynność było przedmiotem zaskarżenia (art. 30 ustawy o Naczelnym Sędzie Administracyjnym z 1995 r. [NSA]).

II. Prawo do godności, szacunku i współczucia

4. Ofiara ma prawo do traktowania jej z godnością, szacunkiem i współczuciem. Do szczególnego przestrzegania tego prawa zobowiązani są przedstawiciele wymiaru sprawiedliwości, służby zdrowia i służb socjalnych

(art. 47 Konstytucji RP, art. 1 ust. 2 oraz art. 14.3 ustawy o Policji z 1990 r., Deklaracja o Policji, przyjęta w 1979 r. przez Radę Europy oraz Kodeks ONZ postępowania funkcjonariuszy porządku prawnego (Rezolucja nr 34/169 Zgromadzenia Ogólnego ONZ z 17 XII 1979 r.), art. 30 ustawy o zawodzie lekarza w zw. z art. 12 i art. 13 Kodeksu etyki lekarskiej z 1993 r., art. 8 Kodeksu postępowania administracyjnego z 1960 r. [k.p.a.]),

Komentarz

Stan prawny: Art. 47 Konstytucji RP - patrz Komentarz I.1.; art. 1 ust 2 ustawy o Policji z 1990 r. stwierdza, iż do podstawowych zadań Policji należą:

1. ochrona życia i zdrowia ludzi oraz mienia przed bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra;
2. ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego, w tym zapewnienie spokoju w miejscach publicznych oraz w środkach publicznego transportu i komunikacji publicznej, w ruchu drogowym i na wodach przeznaczonych do powszechnego korzystania;
3. inicjowanie i organizowanie działań mających na celu zapobieganie popełnieniu przestępstw i wykroczeń oraz zjawiskom kryminogennym i współdziałanie w tym zakresie z organami państwowymi, samorządowymi i organizacjami społecznymi;

4. wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców.

Dokumenty międzynarodowe stawiają wymóg istnienia właściwych i skutecznych gwarancji zapobiegających nadużywania uprawnień do ograniczania praw indywidualnych. Formułują także zasady odnoszące się do działań Policji. Zawiera je np. Deklaracja o Policji, przyjęta w 1979 r. przez Radę Europy oraz Kodeks ONZ postępowania funkcjonariuszy porządku prawnego (Rezolucja nr 34/169 Zgromadzenia Ogólnego ONZ z 17 XII 1979 r.)

Jego art. 2 stanowi, że: „Funkcjonariusze porządku prawnego w toku wykonywania swych obowiązków szanują i chronią godność wszystkich ludzi oraz przestrzegają ich praw i dbają o nie”. Podobny zapis znalazł się w polskiej ustawie o Policji: „Policjanci w toku wykonywania czynności służbowych mają obowiązek respektowania godności ludzkiej oraz przestrzegania i ochrony praw człowieka” (art. 14 pkt. 3 ustawy o Policji).

Z kolei art. 30 ustawy o zawodzie lekarza z 1996 r., nakłada na lekarza obowiązek pomocy, w każdym przypadku, gdy zwłoka w jej udzieleniu mogłaby spowodować niebezpieczeństwo utraty życia, ciężkiego uszkodzenia ciała lub ciężkiego rozstroju zdrowia, oraz w innych przypadkach nie cierpiących zwłoki. Art. 12 Kodeksu etyki lekarskiej przyjęty przez III Krajowy Zjazd Lekarzy w 1993 r. zobowiązuje lekarza do życzliwego i kulturalnego traktowania pacjentów z poszanowaniem ich godności osobistej, prawa do intymności. Wiąże się z tym obowiązek lekarza, wyrażony w art. 13 tego kodeksu, respektowania prawa pacjenta do świadomego udziału w podejmowaniu podstawowych decyzji lekarskich dotyczących jego zdrowia. To zobowiązuje lekarza do udzielenia pacjentowi odpowiednich informacji w sposób dla pacjenta zrozumiały. Tak sformułowane uprawnienia pacjenta zostały również sformułowane w art. 19 ustawy z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej.

Z kolei art. 8 k.p.a. nakłada na organy administracji państwowej obowiązek prowadzenia postępowania w taki sposób, aby pogłębiać zaufanie obywateli do organów państwa oraz ich świadomość i kulturę prawną. Art. 6 k.p.a. zgodnie z art. 30 Konstytucji RP zobowiązuje organy administracji państwowej do poszanowania godności i szacunku.

Obowiązkiem przedstawicieli organów, z którymi styka się ofiara, jest okazanie jej współczucia. Wynika to z art. 8 k.p.a., który nakłada na administrację państwową obowiązek pogłębiania zaufania obywateli do organów państwa oraz świadomość i kulturę prawną obywateli. Wiąże się to bezpośrednio z kulturą prawną i osobistą przedstawicieli tych organów, a także przykładem jaki dają obywatelom poprzez swoje działania.

Procedury: W przypadku niewykonywania przez Policję działań, do których jest zobowiązana, ofierze przysługuje skarga na działania tego organu na zasadach ogólnych k.p.a. - patrz pkt II2.

W razie zawinionego naruszenia praw pacjenta można na podstawie art. 19a ustawy o zakładach opieki zdrowotnej domagać się odszkodowania, a sąd na podstawie art. 448 k.c. może przyznać poszkodowanemu odpowiednie zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę.

Forum na rzecz ofiar przestępstw powinno dążyć do wzmocnienia pozycji ofiary oraz zwalczać stereotypy i wzorce kulturowe, które na ofiarę przerzucają odpowiedzialność i negatywne skutki wyrządzonej jej krzywdy.

- 5. Nie można przerzucać odpowiedzialności za przestępstwo ze sprawcy na ofiarę. Nie można usprawiedliwiać przestępstwa tradycją, kulturą, stereotypami minimalizującymi winę sprawcy.**

III. Prawo do bezpieczeństwa i zakaz ponownego dręczenia ofiary

- 6. Ofiara ma prawo do bezpieczeństwa i ochrony oraz poszanowania jej życia rodzinnego i prywatnego.** Ofiary nie wolno ponownie dręczyć należy dołożyć wszelkich starań, by uniknęła ona powtórnej wiktyimizacji. Oznacza to zakaz wkraczania w prywatność ofiary i jej rodziny ze strony wszystkich, którzy stykają się z nią w związku z popełnionym przestępstwem, w szczególności: przedstawicieli organów państwowych, służb medycznych i socjalnych, mediów
(*art. 8 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 1950 r. [KE], art. 191 § 3, art. 20 k.p.k.*).